

MICTAT A. GÂRLAN, *Fundamentări metodologice în etnopsihologie*, Editura Lumen, Iași, 2004, 208 pag.

În 1918, la sfârșitul primei conflagrații mondiale, se părea că, cel puțin în Europa, o dată cu prăbușirea imperiilor multinaționale țarist, habsburgic și otoman – și cu apariția sau consolidarea unui mare număr de state independente în Europa Central Răsăriteană și Sudică, forjate pe principiile naționale – Finlanda, Estonia, Letonia, Lituania, Polonia, Cehoslovacia, Iugoslavaia, Ungaria, România Mare, Bulgaria, Grecia, Albania, Republica Turcia, se instaurase o pace trainică, ce va avea să nu mai fie tulburată niciodată de crize cu caracter etnic. Cu toate acestea, în 1939, pacea continentului și, apoi, a întregii lumi, a fost, din nou, destrămată de izbucnirea celui de al doilea război mondial, printre ale cărui cauze se numărau și numeroase și numeroase și crize cu un puternic substrat național etnic, ce se acumulaseră în perioada anterioară.

Continuarea luptei pentru supremație mondială și după încheierea conflagrației, în 1945, de către cele două supraputeri – SUA și URSS – sub forma Războiului Rece, a împins într-un con de penumbră, practic, toate fenomenele și evenimentele de natură națională și etnică din Europa, lăsându-le, ca și în perioadele anterioare, nerezolvate, până în 1989, când s-a pus capăt Războiului Rece, prin prăbușirea regimurilor comunist-totalitare europene subordonate Kremlinului și, apoi, prin chiar disoluția Uniunii Sovietice.

În restul Europei, consolidarea regimurilor democratice și a unui standard de viață avansat a îngăduit factorului politic să poată ține sub control, în general, crizele interetnice, cărora însă nu le-au lipsit episoadele violente, în a doua jumătate a veacului trecut. Sunt avute în vedere: conflictul îndelungat interetnic și interconfesional din Irlanda de Nord, încă nerezolvat pe deplin; tensiunile valoni/flamanzi din Belgia, cărora li s-a pus capăt doar prin derularea unor profunde reforme administrativ-politice; escaladarea violenței, inclusiv prin recurgerea la atentate teroriste, de către ETA, în Spania, vizând proclamarea unui stat basc independent, care însă a primit o ripostă articulată și eficientă din partea factorilor constituționali și a societății civile, tot prin intermediul operaționalizării unor cuprinzătoare reforme administrativ politice. De precizat că și în cazul tensiunilor naționaliste înregistrate în Corsica, situația a rămas sub control, ca urmare a solidității edificii social-politice franceze.

În schimb, în Europa posttotalitară, dispariția cupolei inhibatoare reprezentate de regimurile comuniste opresive a declanșat un val de tensiuni și crize violente, inclusiv de natură interetnică, pe fondul crizei generalizate postcomuniste.

Sunt încă proaspete în memorie violențele interetnice din Armenia, Georgia, Azerbaidjan, războiul civil încă în derulare din Cecenia, seria violențelor și conflictelor interetnice din Iugoslavia, ce au degenerat în adevărate războaie civile, în ultimul deceniu al secolului XX, cărora li s-a putut pune capăt doar prin intervenția militară, patronată de SUA și NATO și ocuparea unor porțiuni din teritoriul iugoslav (Bosnia, Macedonia, Kosovo).

A devenit evident, atât pentru specialiști cât și pentru opinia publică, că o reglementare reală și de durată a complexului capital, circumscris etnicității, reclamă resurse însemnate, voință politică reală, competență managerială în gestionarea situațiilor de criză și o profundă reformare, atât a dispozițiilor constituționale în fiecare stat cât și a normelor de drept internațional.

Într-adevăr, relațiile interetnice sunt, cu deplină temei, considerate un capitol fundamental al drepturilor omului, ale căror implementare și consolidare probează, pentru fiecare stat, existența unui autentic regim democratic, care asigură tuturor categoriilor și tuturor comunităților etnice conlocuitoare, indiferent dacă sunt majoritare sau minoritare, garantarea deplină a salvagădării și dezvoltării patrimoniului etnic și cultural propriu.

Or, în vederea derulării unor soluții oportune și eficiente destinate contracarării efectelor negative din zona interetnicității, orice demers analitic și autentic profesionist este, în egală măsură, potrivit și binevenit.

Acestea sunt, pe scurt, rațiunile pentru care o lucrare dedicată studierii și evaluării interetnicității își justifică apariția, pe deplin, în România.

Este exact cazul cărții de față aparținând domnului dr. Mictat A. Gârlan, cercetător științific la Institutul de Cercetare a Calității Vieții.

Lăudabil de menționat este faptul că această lucrare este o primă fructificare a conținutului tezei de doctorat a autorului, elaborată, între anii 1995 și 2000, care finaliza, de asemenea, mai mulți ani de studii și cercetări dedicate fenomenului, și derulați sub auspiciile generoase ale Institutului de Cercetare a Calității Vieții.

Trebuie menționate, în acest sens, studiile de etapă publicate de autor pe această linie, în anii din urmă: *Studiul dublei perspective în cadrul relațiilor etnice ale comunității italiene din Dobrogea* (1995), *Ucrainenii din România* (1996); *Comunitatea turcă din România la sfârșit de secol XX* (1998), *Diagnoze de valori și trăsături etnice în cadrul comunității elene* (2000), *Studii privind identitatea culturală și socială a minorităților etnice din România* (2002). Lărgirea ariei de cuprindere și a capacității de evaluare a interetnicității este suplimentar probată de autor, tocmai prin publicarea prezentei cărți.

Demersul autorului poate fi considerat, pe deplin, ca o contribuție personală la îmbogățirea setului de metodologii dedicate abordării interetnicității, ca subiect prioritar pentru România, în perspectiva aderării, la 1 ianuarie 2007, în Uniunea Europeană. Profesorul univ. dr. Mihai Golu remarca, de altfel, în prefața dedicată cărții „... seriozitatea și meticulozitatea cu care autorul a înțeles să abordeze, pe cont propriu, o temă de mare complexitate, în care, de obicei, se angajează echipe întregi de cercetători. Semnificativ este că, în efortul său, autorul a reușit o delimitare a domeniului de investigație numai pe latura psihosocială a relațiilor interetnice și, mai ales, etnopsihologică a specificului național, concentrându-se pe elaborarea și aplicarea unui model de investigație mai adecvat și mai eficient față de alte direcții prezente în literatura de specialitate”¹.

Tot în ceea ce privește contribuțiile personale ale autorului pe linia analizei interetnicității, trebuie evidențiat modelul original de analiză a fenomenului studiat, bazat pe: principiul dublei perspective în determinarea trăsăturilor etnopsihologice, prin autoevaluare și retroevaluare, considerarea succesivă a relaționării a două câte două comunități etnice; caracterul bidirecțional al investigației, având cadrul axiologic intern orientat spre valori și atitudini caracteristice fiecărei comunități, în timp ce cadrul relațional extern este direcționat spre distanțele sociale dintre comunitățile etnice studiate.

De remarcat că modelul de cercetare propus de autor a fost probat pe un grup experimental alcătuit din 350 de subiecți, aleși pe baza unor criterii de competență observațional-evaluativă, din rândul comunităților etnice dobrogene, astfel: câte 50 subiecți pentru comunitățile mai numeroase și, respectiv, câte 30 subiecți pentru comunitățile mai puțin numeroase. Rezultatele obținute au fost atent prelucrate statistic, fapt ce a permis stabilirea unui set de trăsături/valori definitorii pentru fiecare din cele nouă comunități studiate, la care se adaugă un voluminos material, fapt ce va fi, fără îndoială, corespunzător abordat într-o viitoare monografie.

Trebuie arătat că autorul a intervenit creator și în structura instrumentelor de cercetare utilizate, respectiv chestionarele PPN-50 și Bogardus-95, prin introducerea unor corecții și reformulări justificate, după cum urmează: renunțarea la inversiunea punctajelor la ultimele două întrebări din chestionarul Bogardus-95; modificarea parțială a scalei de evaluare a chestionarului Bogardus-95, în zona de mijloc, la treapta 3, unde răspunsul „și da și nu” a fost plasat spre treapta 2, în formularea „nu sunt sigur”; concentrarea instructajului pe problematica minorităților etnice din zona cercetată, facilitarea posibilităților de manifestare și evaluare succesivă a unor distanțe sociale bilaterale, atât față de propriul grup etnic, cât și față de fiecare comunitate etnică din zona cercetată.

¹ Mictat A. Gârlan, *Fundamentări metodologice în etnopsihologie*, Lumen, Iași, 2004, p. 7.

Introducerea acestor corecții și modificări în structura chestionarului Bogardus-95 prezintă mai multe avantaje metodologice, care sporesc originalitatea concepției lucrării:

– posibilitatea reproducerii, reexperimentării rezultatelor obținute de alte cercetări în care s-a utilizat același chestionar;

– stimularea subiecților investigați în a proceda la o dublă scalare de atitudini, din perspectivă internă față de propria comunitate etnică și din perspectiva externă față de alte comunități etnice conlocuitoare;

– grație caracterului unitar al sistemului unităților de măsură: este posibilă compararea distanțelor etnice obținute, ca expresii ale relațiilor dintre comunități;

– punerea în evidență a distanțelor critice dintre comunități, din mai multe puncte de vedere.

De remarcat, de asemenea, în ceea ce privește structura pe capitole și dozarea volumului de pagini alocate, buna echilibrare a lucrării, redactată într-un stil accesibil, care ușurează parcurgerea textului de către cititor, în ciuda dificultății temei.

În *Introducere*, autorul evidențiază contextul specific al tranziției post-totalitare din Europa Central Răsăriteană și Sudică pe linia interetnicității, ca fenomen major specific zonei.

Este reamintită tragedia iugoslavă, prilej cu care, prin raportare la realitățile românești de după 1990, autorul subliniază just „Ca urmare a acestor evenimente, mai devreme sau mai târziu, într-o viitoare **Constituție Europeană**, în chip necesar se va impune și înscrierea unui punct privitor la protecția minorității etnice, cel puțin a celor din acest spațiu, față de care realizările pozitive ale modelului interetnic românesc pot fi considerate ca cele mai stabile”².

Textul, în continuare, cuprinde prezentarea inițiativelor românești din sfera etnicității, reinaugurate, după 1990, grație cercetărilor patronate de profesorii Paul Popescu Neveanu și Gheorghe Neacșu, cărora li s-a alăturat, de altfel, însuși autorul lucrării de față, inițial ca membru în colectivele de cercetare organizate de Institutul de Psihologie și Institutul de Cercetare a Calității Vieții, iar, ulterior, ca doctorand.

Pornindu-se de la tradițiile românești anterioare, reprezentate de contribuțiile unor autori consacrați, precum B. P. Hașdeu, V. Drăghicescu, M. Ralea, C. Rădulescu Motru, după 1990, s-a recurs în abordarea complexului fenomen al interetnicității la utilizarea unor instrumente moderne de cercetare, atât românești – chestionarul pentru evaluare psihologică de trăsături și valori, întocmit sub coordonarea profesorului Neveanu (PPN-50), cât și străine – *The Berkeley Personality Profile*, elaborat de Ketty și Eillen Donhaue și chestionarul Bogardus adaptat (Bogardus – 1995).

Experiența acumulată în urma aplicării în teren a respectivelor chestionare a îngăduit autorului, după cum însuși o afirmă, focalizarea atenției în tratarea subiectului „ca un subdomeniu de psihologie socială”³, care are în vedere „cercetarea manifestărilor de personalitate colectivă”⁴.

Capitolul I, intitulat *Etnicitate și Interetnicitate*, se concentrează asupra semnificațiilor cu totul speciale reprezentate, în contemporaneitate de derularea fenomenelor circumscrise etnicului.

Autorul evidențiază evoluția conceptelor și metodelor de evaluare utilizate în analiza fenomenului în cauză de specialiștii români și străini cu preocupări în domeniu [(H. Garfinkel (1974), Gh. Râpeanu (1966), Campans (1999), Laptarin (2000), D. Hume (1742), G. W. Hegel (1968:74 și 79), M. Eminescu, B. P. Hașdeu, A. Mirglío, D. Hollander, D. Gusti ș.a)].

Prezentarea contribuțiilor românești și străine derulate în sfera etnicității este utilizată de autor ca o modalitate corespunzătoare de a-și argumenta orientarea proprie de tip personalist, în abordarea subiectului: „În cazul nostru, procedeele evaluării interpersonale a personalității au fost convertite într-un model de evaluare interetnică a etnicității”⁵, pe care o dezvoltă, de altfel, în cursul capitolelor ulterioare (II – *Imagini etnoculturale interne și externe legate de psihologia poporului român*, III – *Probleme metodologice în cercetarea etnopsihologică*, IV – *Un model de investigație între cerințe și posibilități*).

² Mictat A. Gârlan, *op. cit.*, p. 11.

³ Mictat A. Gârlan, *op. cit.*, p. 15.

⁴ Ibidem.

⁵ Ibidem, p. 43.

De notat înzestrarea lucrării cu un consistent tronson de anexe, extrem de folositoare în completarea informațiilor conținute de text.

În concluzie, prin conținutul său riguros științific, dar și prin stilul adecvat care o face accesibilă cititorului interesat, cartea de față se înscrie ca o valoroasă contribuție românească la fundamentarea metodologică a cercetărilor în etnopsihologie, fapt pentru care se poate recomanda autorului să-și continue demersurile în domeniu, finalizate prin apariția, ulterioară, a altor lucrări de profil.

Dan Constantin Rădulescu

**FLOARE CHIPEA și FLORICA ȘTEFĂNESCU, coord.,
*Combaterea sărăciei și promovarea incluziunii sociale – Studiu
de caz asupra județului BIHOR, Editura Universității din
Oradea, 2004***

**O nouă carte despre combaterea sărăciei
și promovarea incluziunii sociale în România**

Înființarea, la nivel guvernamental, în ianuarie 2001, a **Comisiei Anti-Sărăcie și de Promovare a Incluziunii Sociale (CASPI)** a constituit un semnal clar al preocupărilor României – față de abordarea decisă a unei probleme sociale ignorate decenii de-a rândul, care a căpătat noi accente în anii tranziției.

Pe lângă rolul de a coordona dezbaterile privind măsurarea sărăciei și a oferi un cadru de lucru în care diverse instituții internaționale și organisme naționale pot interveni eficient cu măsuri anti-sărăcie, CASPI a produs și un trend de repliere și repunere în valoare a unor resurse umane din cercetarea socială. Acest fenomen s-a materializat întâi prin publicarea, în noiembrie 2002, a *Planului de Acțiune Anti-Sărăcie și de Promovare a Incluziunii Sociale* și apoi prin publicarea mai multor lucrări cu caracter metodologic-descriptiv, sau centrate pe recomandarea unor politici sociale.

Între lucrările de referință dedicate acestui domeniu se înscrie și volumul coordonat de Floare Chipea și Florica Ștefănescu, denumit **Combaterea sărăciei și promovarea incluziunii sociale – Studiu de caz asupra județului Bihor** – apărut la Editura Universității din Oradea, în anul 2004.

Între autorii volumului se află nume de referință în domeniu, cum sunt Cătălin Zamfir, prof. univ. dr. la Universitatea din București și director al Institutului de Cercetare a Calității Vieții din București, Elena Zamfir, prof. univ. dr. la Universitatea din București, prof. univ. dr. Floare Chipea Universitatea din Oradea, alte cadre universitare ale acestei instituții, precum și specialiști cu diverse funcții în administrația publică: Mirela Abrudan, director adj. în cadrul Direcției de Asistență Socială Bihor, Anișoara Gal, Delia Galiș și Emilia Marian de la Direcția pentru Dialog, Familie și Solidaritate Socială, asistenți sociali de la diverse fundații ș.a.

Volumul cuprinde două părți. În partea întâi sunt găzduite mai multe studii în care se prezintă cadrul general al politicii dezvoltării sociale în România, după anul 1989 (C. Zamfir) și circumstanțele relansării profesiei de asistent social în România – condiție esențială în promovarea incluziunii sociale (E. Zamfir). În continuare, S. Săveanu semnează o descriere generală a județului Bihor, după care F. Chipea inserează mai multe capitole de prezentare a **Planului județean anti-sărăcie și promovare a incluziunii sociale**, a CASPI și a indicatorilor de evaluare a activității comisiilor